7/4474 484 -3-

T.C.
BAŞBAKANLIK
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI
Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.1.HM.0.DEİ.02.00 / 3000 **Ankara,**

29.06.01* 54462

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞKANLIĞINA

İlgi: 13 Haziran 2001 tarih ve 10909 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınız konusu yazılı soru önergelerinden Karaman Milletvekili Sayın Zeki Ünal'ın, Devlet Bakanı Sayın Kemal Derviş'e tevcih ettiği 10839/25329 sayılı soru önergesine ilişkin cevabi yazımız ekte yer almaktadır.

Bilgileri ve gereği arz olunur.

Kemal DERVİŞ
Devlet Bakanı

Ek : 5 sf.

Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın
Sayın Kemal Derviş'e Tevcih Ettiği
Yazılı Soru Önergesine Cevaplar

Soru 1 : IMF programları uygulayan ülkelerden, hangileri ekonomilerini düzeltmişlerdir?

Cevap : IMF programları, ülkelerin IMF ile mutabakata vardıkları Stand-by düzenlemeleri çerçevesinde uygulama alanı bulmaktadır. Stand-by düzenlemeleri genel olarak, ülkeler ödemeler dengesi güçlüğü içinde oldukları zaman yapılan düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerin amacı, ödemeler dengesi güçlüğünün aşılmasıdır. Ülkenin ödemeler dengesinde yaşadığı sorunlar dönemsel güçlüklerden kaynaklanıyor ise, bu durum geçici finansman ile çözülebilmektedir. Ancak problem ekonomide temel politikaların uygulanmasındaki hatalar sebebiyle meydana geliyorsa ve geçici bir tabiatta değilse, temel politika değişiklikleri vasıtasıyla ödemeler dengesi güçlüğünün giderilmesine çalışılması gerekmektedir. Stand-by düzenlemelerinin uygulandığı dönemlerde, ülkemizin finansman imkanları artmış, dış borçlanma imkanları da aynı oranda iyileşme göstermiştir. Ülkeler açısından, programların başarısını değerlendirirken, her ülkenin kendi iç ve dış dinamikleri de gözönüne alınarak, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulları ve Stand-by düzenlemeleriyle verilen taahhütlerin ve yapısal reformların ülke tarafından yerine getirilip getirilmediğini ve programın uygulanması sırasında diğer ülke ekonomilerinin içinde bulunduğu durumu da değerlendirerek bir sonuca varmanın yararlı olduğu düşünülmektedir.

Soru 2 : Türkiye'ye 2001 ve 2002 yıllarında IMF'den geleceği taahhüt edilen borç kaynağının geliş zamanına bağlı olarak planı ve miktarı nedir? Yine aynı yıllarda, Türkiye'nin ödemesi gereken borcun faizleriyle birlikte, Dolar cinsinden tutarı ne kadardır?

Cevap : Türkiye'ye 2001 ve 2002 yıllarında IMF'den geleceği taahhüt edilen borç kaynağının geliş zamanına bağlı olarak planı ve miktarı aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

(milyon ABD Doları)	**2001 yılındaki planlanan kaynak girişleri**	**2002 yılındaki planlanan kaynak girişleri**
	TOPLAM KULLANIM	**TOPLAM KULLANIM**
OCAK	-	-
ŞUBAT	1,416	288
MART	-	-
NİSAN	-	-
MAYIS	3,900	288
HAZİRAN	-	-
TEMMUZ	1,562	-
AĞUSTOS	1,562	288
EYLÜL	3,124	-
EKİM	-	-
KASIM	3,124	301
ARALIK	-	-
TOPLAM	**14,688**	**1,165**

2001 yılında IMF ile mutabakata varılan yenilenmiş Stand-by düzenlemesi çerçevesinde ülkemize, 14,688 milyon ABD Doları tutarında kaynağın girmesi beklenmektedir (Sözkonusu kaynağın 5,264 milyon ABD Doları Ek Rezerv İmkanı-Supplemental Reserv Facility dahilinde geri kalan tutarın ise Stand-by dahilinde temin edilmesi beklenmektedir). 2001 yılında temin edilmesi beklenen 14,688 milyon ABD Dolarının 1,416 milyon ABD Doları 5 Şubat 2001 tarihinde, 3,900 milyon Doları ise 18 Mayıs 2001 tarihinde halihazırda hesaplarımıza girmiş bulunmaktadır.

2002 yılında ülkemize girmesi beklenen kaynakların toplam tutarı 1,165 milyon dolara tekabül etmekte olup, temin edilmesi beklenen tutarın tümü Stand-by düzenlemesi kapsamındadır.

Kullanılan ve kullanılması planlanan kaynaklar dahilinde, IMF'ye geri ödenmesi gereken tutar ise faizleriyle birlikte 2001 yılında 1641.9 milyon Dolar, 2002 yılında ise 6715.8 milyon Dolar'a tekabül etmektedir.

Soru 3 : Alınan ve ödenen borcun birbirini karşılama oranı nedir? Şayet bu oranlar, birbirlerine çok yakın büyüklükler ise, Türkiye'nin bu borçlanmadaki menfaati nedir? Aynı zamanda alınan her kuruş borcun ülke açısından ekonomik ve sosyal açıdan bir riski yok mudur? Varsa, niçin hep borçlanma yöntemi tercih edilmektedir?

Cevap : IMF'den sağlanacak kaynağın yapılacak geri ödemelere olan oranı 2001 yılında % 894.6, 2002 yılında ise %17.3'dir. Mevcut Stand-by düzenlemesi çerçevesinde IMF'den 2002 yılı sonuna kadar kaynak sağlanması beklenmekte olup, sözkonusu kaynakların geri ödemeleri 2008 yılına kadar devam edecektir. IMF kaynakları ödemeler dengesi desteği sağlamakta olup, ülkemizin geçici dış finansman problemlerini hafifletmeyi amaçlamaktadır. Dış borçlanma, etkin ve üretken yatırımlarda değerlendirildiği takdirde yurt dışındaki tasarruf sahiplerinin kaynaklarını ülkemize yönlendirerek, daha verimli kullanılabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu kaynakların, getirisi yüksek alanlara yönlendirilmesiyle ülke ekonomisi de büyük fayda sağlayacaktır.

Soru 4 : Türkiye sürekli dış borç bulmak yerine, kendi iç kaynaklarını ve dinamiklerini harekete geçirerek, kendi öz kaynaklarıyla bu krizleri aşma imkanı yok mudur? Varsa, niçin hep borçlanma yöntemi tercih edilmektedir?

Cevap : Ülkemizde ekonomik açıdan yaşanan sıkıntıların görünürdeki nedeni, kamu sektörünün borç stokunun boyutu ve son yıllarda iyice hızlanan olumsuz borç dinamiğidir.

Kamu kesimi toplam borç stokunun (net) GSMH'ye oranı 1990 yılında yüzde 29 iken, bu oran 1999 yılı sonunda yüzde 61'e ulaşmıştır. Yıllardır ancak çok yüksek reel faizle borçlanabilen devlet için bu süreç artık sürdürülemez boyutlara varmıştır. Borç stokundaki bu artış, 90'lı yılların ilk yarısında yüksek oranlarda seyreden faiz dışı kamu açıklarından kaynaklanmış, ikinci yarıda ise yüksek reel faizlerin etkisi ile belirgin hale gelmiştir. 1995-2000 döneminde faiz dışı denge önemli ölçüde iyileşirken, reel faiz düşmediği için enflasyondan arındırılmış faiz

ödemeleri artmaya devam etmiş ve olumsuz borç dinamiği devam etmiştir. Yüksek kamu açıklarının yanısıra 1994 yılından sonra kamu kesiminin net dış borç ödeyici durumunda olması, yeterince derin olmayan yurtiçi mali piyasalar üzerinde baskı oluşturmuş ve reel faiz oranlarının yüksek seviyede kalmasına yol açmıştır. Bu dönemde, yüksek ve değişken enflasyon ortamı risk primini artırmak suretiyle reel faiz oranlarının yüksek seyretmesinde etken olan bir diğer unsur olmuştur. 1992-1999 döneminde yıllık ortalama GSMH büyüme hızı yüzde dördün altında kalırken, iç borçlanma reel faiz oranı yüzde 32 olmuştur. Yüksek reel faizler kamu kesiminin borçlanma ihtiyacını daha da artırmış ve hergün Türkiye'yi daha zor bir duruma götüren bir borç-faiz kısır döngüsünü ortaya çıkarmıştır. Borç stokundaki artışla birlikte bu durumun sürdürülemez olduğu açıktır.

Ekonomik programda öngörülen yapısal reformların gerçekleştirilmesiyle birlikte enflasyon ile mücadelede güç kazanılacak, reel büyüme artış gösterecek, üretim artarak daha fazla tasarruf sağlanacak ve yatırımların artması ile de ekonominin dış kaynaklara bağımlılığı azalacaktır. Ancak sözkonusu reformları başarıyla uygulayabilmek için, geçici bir süre için de olsa dış kaynakların kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkelerin, yalnızca dış kaynak kullanımı ile kendi sürdürülebilir büyümelerini tesis etmeleri mümkün olmadığı bilinmektedir. Nihai analizde ülkelerin büyümeleri kendi iç kaynaklarına bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Soru 5 : Giderek büyüyen iç ve dış borç stokları nedeniyle, fakirleşen ve sosyal açıdan patlama noktasına gelen ülkemiz, ne zaman bu krizlerden kurtulacaktır? Bu konuda, Bakanlık olarak bir taahhüdünüz var mıdır?

Cevap : Sürdürülemez iç borç dinamiği, mali sistemdeki sağlıksız yapı ve diğer yapısal sorunlar krizlerin başlıca nedenleridir. Türkiye ekonomisi 1990'lı yıllardan itibaren sıklaşan aralıklarla krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan bu krizlerde dışsal etkenlerin de rolü olmakla beraber krizlerin başlıca nedenleri: (i) sürdürülemez bir iç borç dinamiğinin oluşması ve (ii) başta kamu bankaları olmak üzere mali sistemdeki sağlıksız yapının ve diğer yapısal sorunların kalıcı bir çözüme kavuşturulamamış olmasıdır.

İç ve dış borç stokları 1990'lı yılların başından itibaren artış göstermeye başlamıştır. Bu noktada bu sorun kısa vadeli çözümlerle değil, yapısal ve kalıcı politikalarla çözülebilir niteliktedir. Son 25 yılda yaşanan kronik yüksek enflasyon ve kamu açıkları ülkemizin potansiyelini tam olarak kullanmasını ve atılım yapmasının önünde önemli bir engel oluşturmuştur. Krizleri meydana getiren sebepler

sadece yüksek orandaki iç ve dış borç stokları olmayıp, ekonominin tümüne yayılmış olan yapısal sorunlardan da kaynaklanmaktadır. Bu sebeplerden ötürü, uygulanmakta olan ekonomik program çerçevesinde pek çok önemli adım atılmış olup, yapısal politika uygulamaları ve reformlar ile ekonomik sistemin işleyişinde yıllardan beri sorunlar yaratan problemlerin çözümüne çalışılmaktadır. Programda öngörülen yapısal reformların uygulamaya geçirilmesi ekonomide etkinliği artıracak, bunun sonucunda mevcut kaynaklarla sürdürülebilir bir büyüme performansı yakalanabilecektir. Yapısal reformların sonucunda devletin işleyişi köklü bir şekilde değiştirilecektir. Böylece, devletin kamu maliyesini bozan ve kaynak kullanımında etkinliği azaltan eski alışkanlıklarına geri dönmesi engellenmiş olacaktır.

Bilindiği üzere, bu politika uygulamaları, yasal düzenlemelerden ekonomik yapıda şimdiye dek süregelen ve kamu sektörünün sırtında bir yük oluşturan uygulamaların değiştirilmesini veya kaldırılmasını da kapsamaktadır. Amacımız, ekonomik programın başarıyla uygulanmasıyla birlikte, kamu yönetiminin ve ekonominin yeniden yapılandırılmasına yönelik altyapıyı oluşturup, Türkiye ekonomisini her alanda istikrara kavuşturarak, güçlü bir ekonomi yaratmaktır. Bu güçlü ekonomiyi tesis ettiğimiz takdirde, ülkemizin krizler ile karşılaşma ihtimali daha da azalacaktır.